39e jaargang

Nummer **361** - September 2026

'n HOESBREEF

UITGAVE VAN STICHTING HISTORISCHE SOCIËTEIT ENSCHEDE-LONNEKER

Boerenkerkhof tijdens Open Monumentendag op 12 september

Markante Enschedeërs herleven

Wel eens gehoord van J. Bruna, H. ter Weele, J. Tusveld, W. Pennink en Lammerink? Dit is zomaar een greep uit de namen van bijzondere Enschedeërs.

Door **Harry van der Sleen**

In het kader van Open Monumentendag op 12 september vertellen zij op het Boerenkerkhof aan de Deurningerstraat wie zij waren en wat zij zoal gedaan hebben voor de Enschedese gemeenschap.

Een van de spelers is Tommy Tattersall, een jeugdige voetballer van EFC-PW die vertelt hoe hij als Engelse jongen in Enschede verzeild raakte en hier samen met zijn broertje andere knapen enthousiast maakte voor het voetbalspel. Hij leerde andere jongens de spelregels en dat voetballen meer was dan tegen een bal schoppen.

Jammer genoeg heeft Tommy ook de twijfelachtige eer de eerste voetbaldode in Nederland te zijn. Thomas Tattersall (Tommy) is in 1887 op 17-jarige leeftijd overleden als gevolg van een trap in de buik tijdens een voetbalwedstrijd tussen PW en FCE.

De toneelspelers treden op in stijlvolle historische kleding onder begeleiding van sfeervolle live muziek. Voor aanvang van het optreden wordt om 13.00 uur deze feestelijke middag geopend met de onthulling van een QR-code. Deze geeft u toegang tot een website van de Stichting Historische Sociëteit Enschede-Lonneker en dan in het bijzonder van graven van meerdere personen die op het Boerenkerkhof begraven liggen.

▲ *Het in 2020 gerestaureerde grafmonument op het Boerenkerkhof voor de in 1887 overleden 17-jarige Enschedeër Thomas Tattersall, nadat hij bij een voetbalwedstrijd als speler van PW (voetbalclub Prinses Wilhelmina) een fatale schop in zijn buik kreeg. Thomas was de zoon van John Tattersall, de man die de Enschedese textiel voorzag van weefgetouwen en andere machines.*

Voor degenen die niet in de gelegenheid zijn om de voorstelling om 13.00 uur te bezoeken, is er nog een tweede kans om 15.30 uur. De gratis voorstelling is geschikt voor jong en oud, dus kom gerust met het hele gezin.

Meer **Open Monumentendag** op **Pagina 3**

'n HOESBREEF

Stichting Historische Sociëteit Enschede - Lonneker
Deze gratis en interactieve digitale nieuwsbrief van de Historische Sociëteit verschijnt tien keer per jaar.
www.shsel.nl

Redactie 'n Hoesbreef
Ilse van Heerwaarden
Wim Corduwener
hoesbreef@gmail.com
Vorige nummers van 'n Hoesbreef kunt u hier downloaden.

Secretariaat
Frits Barelds
Gareelhoek 39,
7546 MV Enschede. 06 250 860 17
secretaris@shsel.nl

'n Sliepsteen
Contribuanten ontvangen vier keer per jaar ons historisch blad 'n Sliepsteen.
Redactie:
Jan Brummer, 06 2412 02 06
of janbrummer@shsel.nl

Ons documentatiecentrum is te raadplegen in Prismare, ruimte 1.07. Roomweg 167 op **woensdag- en vrijdagmiddag van 14.00 tot 17.00 uur**.

De Stichting Historische Sociëteit Enschede - Lonneker heeft bij de belastingdienst de status van culturele ANBI. Dat betekent dat een gift aan de Sociëteit voor 125 procent kan worden afgetrokken van de inkomstenbelasting en voor 150 procent van de vennootschapsbelasting.
Een ANBI is een algemeen nut beogende instelling.
Onze Historische Sociëteit mag zich culturele ANBI noemen omdat we een instelling zijn die voor minstens 90 procent actief is op cultureel gebied.

Vakantie voorbij

Na een periode van betrekkelijke rust ligt er weer een nieuwe 'n Hoesbreef voor ons. En ik zeg "betrekkelijk" omdat veel mensen zijn doorgegaan met hun activiteiten voor de SHSEL. Dat is ook de kracht van onze stichting. Tientallen vrijwilligers die niet alleen veel vrije tijd stoppen in het onderzoek naar de geschiedenis van Enschede maar de resultaten ook digitaal of in boeken vastleggen.

Zoals u kunt lezen staat er ook weer een aantal interessante bijeenkomsten op het programma. Mis ze niet! Op de woensdag- en vrijdagmiddagen kunt u in Prismare weer terecht voor vragen of het delen van informatie. De koffie staat klaar!

Ook als u denkt de SHSEL te kunnen versterken met uw kennis en/of ervaring bent u van harte uitgenodigd!

Graag tot ziens bij een van onze activiteiten!

Annelies Futselaar
Voorzitter

26 september: **historische boekenmarkt**

▶ Vanwege de hittegolf ging de boekenmarkt op 26 juni niet door. De boekenmarkt van de Historische Sociëteit Enschede-Lonneker wordt nu gehouden tijdens de Burendag in Prismare op zaterdag **26 september van 11.00 uur tot 15.00 uur** in onze ontmoetingsruimte, Atelier 2 en 3 op de eerste etage.

Voor de zomer zijn enkele bijzondere boeken binnengekomen die niet over Twente gaan. Voor echte liefhebbers van geschiedenis hebben we 22 antiquarische boeken uit de 24-delige serie uit einde 18e eeuw, Vaderlandsche Historie, De Geschiedenissen der nu Vereenigde Nederlanden door Jan Wagenaar (1709-1773), 20 delen zijn ongebonden. Daarnaast nog de Atlas de Wit, stedenatlas van de lage Landen van 1698 (facsimile 2012). En verder twee folio gebonden boeken met verguld opschrift: Economisch Archief van Nederland en Koloniën (± 1936) en Het Nederlands Economisch Cultureel Archief deel 1 in 5 talen (± 1950).

Ook de talrijke en meer gewone tweedehandsboeken over Enschede en Twente kunt u vinden op deze boekenmarkt. De boeken zullen voor gereduceerde prijzen aangeboden worden.

Naast de tweedehands boeken kan ook een keus gemaakt worden uit de verschillende uitgaven van de Historische Sociëteit Enschede-Lonneker: het Boerderijboek deel 3 en 4, het

▲ ***Serie ongebonden geschiedenisboeken van Jan Wagenaar.***

Grolschboek, de verjaardagskalender en het vorig jaar uitgegeven stripboek 'Vlucht door het verleden' over 700 jaar Enschede en het boek 'T.E.T. 1907-1962, van tram tot bus in Twente'. Het biedt ook de gelegenheid om de etsen en tekeningen van Anton Reuvers te bekijken; deze zijn ook te koop.

Oude uitgaven van het kwartaalblad 'n Sliepsteen zijn, zolang de voorraad strekt, met korting verkrijgbaar voor € 0,50 per stuk of 6 stuks voor € 2,50. Alleen de vier laatste uitgaven van 'n Sliepsteen zijn te koop voor de reguliere winkelprijs van € 6,45. Ook oudere jaarboeken Twente worden aangeboden voor een kortingsprijs van € 0,50 per stuk. Tevens zijn er oude ansichtkaarten van Enschede te koop. Wij hopen op een grote opkomst. Info zie website www.shsel.nl

Bart Jansen

De redactie van 'n Hoesbreef heeft haar uiterste best gedaan om rechthebbenden van gebruikt beeldmateriaal te achterhalen. Degenen die menen rechten te kunnen doen gelden, worden verzocht contact op te nemen met de redactie.

Open Monumentendag 12 en 13 september

Enschede opent deuren bijzonder erfgoed

▶ *Villa Serphos is gebouwd in 1910, naar het ontwerp van Van der Woerden, in opdracht van Izaak Serphos en zijn vrouw Estella Meyers. In 1939 verkoopt weduwe Estella de villa aan de Van Sambeek Stichting. De stichting neemt het pand in gebruikt als onderdeel van het natuurhistorisch museum. De villa krijgt in de Tweede Wereldoorlog nog een andere bijzondere functie: een onderduikadres voor de familie van Frits Menko. In 2015 is de villa gerenoveerd en momenteel in het beheer van de Saxion Hogeschool.*

Boerenkerkhof op **Pagina 1**

Op zaterdag 12 en zondag 13 september 2026 nodigt Vriendenloterij Open Monumentendag Enschede iedereen uit om een kijkje te nemen achter de gevels van bijzondere monumenten en historische gebouwen. Onder het thema 'Veerkrachtig Erfgoed' zijn verspreid door de stad tientallen locaties geopend en zijn er rondleidingen, exposities, muziek en andere activiteiten.

Nieuwe locaties

De veertigste editie van Open Monumentendag is bovendien een bijzondere: naast vertrouwde publieksfavorieten zoals het stadhuis, de Grote Kerk en de Lonneker Molen doen diverse nieuwe locaties mee, zoals bijvoorbeeld Concordia aan de Oude Markt. Verder zijn drie historische villa's voor het eerst te bezoeken. Zo opent Villa Serphos aan de M.H. Tromplaan 20 haar deuren voor publiek. Deze statige villa uit 1910 kent een rijke geschiedenis en diende tijdens de Tweede Wereldoorlog zelfs als onderduikadres. Aan de Oldenzaalsestraat zijn maar liefst twee villa's te bezichtigen. In het Witte huis, een prachtig gerestaureerde villa uit 1907 ontworpen door architect A.G. Beltman kunnen bezoekers meer horen over de geschiedenis en restauratie van het pand. De naastgelegen villa 't Zeggelt is eveneens een bezoek meer dan waard. Hier kunt u zien hoe de eigenaars met veel liefde het pand in oude glorie gerenoveerd hebben. Vorig jaar ontvingen ze hiervoor de Monumentenprijs.

▲ *De Villa Het Witte Huis aan de Oldenzaalsestraat is in opdracht van Herman van Heek door architect A.G. Beltman omstreeks 1907 ontworpen en gebouwd.*

Foto **Sjoukje Tichelman**

Activiteiten

Naast de geopende monumenten en historische gebouwen zijn er tal van activiteiten. Zo brengt een bijzondere voorstelling van Stichting Historische Sociëteit Enschede-Lonneker markante Enschedeërs op het Boerenkerkhof tot leven, zijn er rondleidingen door de Grote Kerk en bij het Stadscarillon, kunt u de Expo Tijdelijke Monumenten bezoeken en vormt ateliercomplex 6Sprong het decor van een feestelijke muzikale afsluiting op zondagmiddag.

Programma

Het volledige programma staat op openmonumentendag.nl/enschede en in de Open Monumentendag app. Programmaboekjes zijn vanaf begin september beschikbaar bij een aantal deelnemers, bij Enschede Promotie en de bibliotheken.

Ontdek tijdens dit bijzondere weekend de verhalen achter het erfgoed van Enschede en laat u verrassen door plekken die normaal niet of nauwelijks toegankelijk zijn.

Serie lezingen geschiedenis van Enschede

In 2025 hebben we de 700 jaar stadsrechten voor Enschede gevierd. Een jaar waar veel verhalen uit de geschiedenis naar boven kwamen. Een mooie gelegenheid om je nu nog meer te verdiepen in de geschiedenis van Enschede. In het voorjaar kon de lezingencyclus van vier bijeenkomsten niet doorgaan.

De Promotiecommissie van de Historische Sociëteit Enschede-Lonneker organiseert nu in de maand oktober de vier lezingen onder de titel 'De bewoningsgeschiedenis van Enschede en omgeving tot aan de Eerste Wereldoorlog'. Het is een herhaling van de lezingencyclus die we eerder georganiseerd hebben in de periode van 2014 tot 2024.

De cyclus telt vier bijeenkomsten en wordt gegeven door Dick Schlüter voor de eerste drie lezingen en Geert Bekkering voor de vierde lezing.

De bijeenkomsten worden gehouden in de ontmoetingsruimte atelier 2 in Prismare op de donderdagavonden 1 oktober, 8 oktober, 22 oktober en 29 oktober (data nog onder voorbehoud) van 19.30 uur tot 21.30 uur (zaal open vanaf 19.00 uur).

De prijs voor de vier lezingen bedraagt € 30,– voor contribuanten van de Historische Sociëteit Enschede-Lonneker en € 50,– voor niet-contribuanten.

Informatie en opgave bij Bart Jansen, per mail jansebart@gmail.com of telefonisch: 06 3435 45 16

U wordt na aanmelding per e-mail geïnformeerd over de definitieve data en de inhoud van de vier lezingen.

Bart Jansen

Nieuwe informatieborden voor wigboldpalen

▲ ***Gertjan Rompelman, Bart Jansen en Erik Rolevink.*** Foto **Harry van der Sleen**

Vorig jaar kregen we als SHSEL een mooi bedrag van het RABO-coöperatiefonds voor het vervangen van de informatieborden op de zes wigboldstenen.

Dit project heeft de Loakstenen-commissie onlangs succesvol afgerond. De bordjes kunnen weer jaren mee.

Historisch onderzoek naoorlogs rechtsherstel

In de Hoesbreef van september 2023 is voor het laatst aandacht besteed aan een raadsvoorstel over een onderzoek onder begeleiding van het NIOD, dat zou moeten leiden tot een proefschrift over de ontrechting en vervolging van Joden in Enschede tijdens de Tweede Wereldoorlog en over het naoorlogs rechtsherstel. Na een wat moeizame behandeling van het voorstel is de raad uiteindelijk akkoord gegaan.

Sinds begin 2026 is nu in de gemeente als promovenda werkzaam de historica mevrouw Ana-Maria Duynhouwer. Zij volgde aan de Universiteit van Amsterdam een master Holocaust- en Genocidestudies en wil zich specialiseren in de geschiedenis van de twintigste eeuw met een focus op oorlog, geweld, trauma, emotie en herinneringsgeschiedenis. Het promotieonderzoek duurt in beginsel vier jaar.

Het college heeft toegezegd dat een klankbordgroep zal worden samengesteld met in elk geval leden uit beide Joodse gemeenten.

Kor Feringa

Suikerzakjes van weleer: De Koninklijke Grolsch

Door **Rita van de Wetering**

De geschiedenis van Grolsch begint op 11 mei 1615 wanneer Willem Neerfeldt een brouwerij start. Zijn schoonzoon, Peter Kuijper, blinkt uit in het vak en wordt gezien als de grondlegger van het bier; hij wordt in 1676 gildemeester in Groenlo.

Generaties lang blijft het bedrijf in de familie, totdat in 1806 de naam door een huwelijk verandert in Harperink en de brouwerij bekendheid krijgt als 'De Klok'. Vanwege het succes opent in 1876 een tweede locatie net buiten de stadswallen van Groenlo, waar tot 2004 gebrouwen wordt.

Door de groeiende textielindustrie opent een groep ondernemers in 1895 daarnaast 'De Enschedese Bierbrouwerij' (EBB). In 1897 neemt de Utrechtse brouwer Theo de Groen de brouwerij 'De Klok' over. Hij introduceert meteen de iconische halve liter-beugelfles met porseleinen kop, rubberen ring en metalen beugel en houdt hieraan vast wanneer anderen overgaan op de kroonkurk. De beugelfles blijkt een schot in de roos: consumenten vinden het 'ploppende' geluid fantastisch en de fles is perfect om het bier vers te houden. Wat begint als een eigenwijze weigering om te moderniseren, groeit zo uit tot het meest herkenbare merksymbool van de brouwerij.

Tijdens de Amerikaanse Drooglegging (1920–1933) is alcohol in de Verenigde Staten streng verboden.

▲ ***Advertentie geplaatst op 6 juni 1951 in de Twentsche Courant.***

Om de vraag naar goed bier te bedienen, smokkelen Nederlandse zeelieden regelmatig kratten Grolsch mee op vrachtschepen naar de Amerikaanse oostkust. Omdat de stevige beugelflessen volledig luchtdicht zijn, binden de smokkelaars ze soms in netten onder de waterlijn van het schip. Zo blijft het bier onzichtbaar voor de controlerende kustwacht. Eenmaal veilig in de haven worden de netten binnengehaald en wordt het Twentse bier voor goud geld verkocht in illegale speakeasies.

Na de Eerste Wereldoorlog heeft de Enschedese Bierbrouwerij het zwaar, wat in 1922 leidt tot een fusie met Theo de Groen: de N.V. Bierbrouwerij 'De Klok' Enschede-Groenlo is een feit. Zijn zonen Andries en Cobus blijven in Groenlo, terwijl Theo jr. de leiding in Enschede neemt.

In de jaren tachtig krijgen de porseleinen Grolsch-beugels onverwacht een unieke functie in het Verenigd Koninkrijk. De destijds immens populaire popband Bros begint de beugels los te maken en als modestement aan hun schoenveters te bevestigen. Duizenden Britse tieners kopiëren deze trend massaal. Pubs en supermarkten zitten met de handen in het haar: jongeren kopen volle flessen Grolsch puur om de beugel eraf te slopen, waarbij ze het bier soms gewoon laten staan.

In 1959 bedenkt reclamemaker Gerard Brummer de bekende slagzin 'Vakmanschap is Meesterschap'. Vanwege de onberispelijke staat van dienst ontvangt Grolsch in 1995 het predicaat 'Koninklijk'.

Hoewel de vuurwerkramp in 2000 de fabriek in Enschede treft, kan de productie na een half jaar worden hervat. Vanwege logistieke problemen met de centrumlocatie wordt in 1998 besloten tot de bouw van een nieuwe brouwerij aan de rand van Enschede, die in 2004 officieel opent.

Nico's Stem

No. 5 — 15 April 1946

Nico's Stem

Uitgave voor het personeel van Nico ter Kuile & Zonen N.V., Enschede

De Redactie is alleen aansprakelijk voor het officieele gedeelte van dit blad

Van de Redactie.

Een belangrijk gedeelte van ons Aprilnummer is gewijd aan het overlijden van den Heer H. W. ter Kuile.
Ook Nico's Stem verliest in hem een aandachtig lezer, die veel belangstelling voor onze courant toonde.
Wij blijven Mijnheer Herman gedenken als een eenvoudig vriendelijk mensch en wij hopen, dat hij de rust, die hem zoo ruimschoots toekomt, zal hebben gevonden.
Ook in ons Aprilnummer mogen wij weer eenige nieuwe medewerkers begroeten en wij spreken nogmaals de hoop uit, dat anderen hierdoor geïnspireerd worden ook eens een bijdrage te leveren, opdat wij in ons blad de noodige variatie kunnen brengen.

▲ ***Zoals de meeste textielfabrieken in Enschede had ook Nico ter Kuile een personeelsblad. Dit verscheen onder de titel 'Nico's Stem'. In het aprilnummer van 1946 wordt er ruim aandacht besteed aan het op 79-jarige leeftijd overlijden van de heer H.W. (Herman) ter Kuile. Herman was één van de zoons van Nico ter Kuile.***

Uitnodiging voor de sociëteitsavond op 15 september

▶ Ontdek de fascinerende geschiedenis van de Enschedese ziekenhuizen tijdens onze komende sociëteitsavond op 15 september. We nemen u mee op een reis door de tijd: van de allereerste medische voorzieningen en de impact van historische epidemieën tot de complexe situatie tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Aan de hand van een heldere PowerPoint-presentatie belichten vrijwilligers van het ziekenhuismuseum de periodes van stormachtige groei, de uiteindelijke sluitingen en de fusies die hebben geleid tot het huidige MST. Ook ontdekt u op welke locaties in Enschede deze ziekenhuizen door de jaren heen hebben gestaan. Het belooft een inspirerende en veelzijdige avond te worden.

▲ *Ziekenzorg rond1960.*

▲ *Fabriekshal Ramie Union.*

Na de pauze neemt Jan Brummer u mee in de wereld van het porselein. Hij begint zijn bijdrage met een korte film die het verfijnde productieproces van porselein in beeld brengt. Vervolgens belicht hij de historie van de Enschedese porseleinfabriek Ramie Union. Deze fabriek produceerde vanaf 1903 producten zoals gloeikousjes en katoenen pitten voor petroleumstellen, maar schakelde later succesvol over op technisch keramiek en porselein, waaronder isolatoren en lasdoppen voor de elektrotechniek en laboratoriumporselein. Uit deze innovatieve keramiekafdeling is uiteindelijk het bekende Enschedese bedrijf Unex BV voortgevloeid.

Kortom, het belooft een bijzonder boeiende en veelzijdige avond te worden en wij hopen u daarom te zien op dinsdag 15 september.

Locatie: de Ontmoetingskerk aan de Varviksingel

Inloop vanaf 19.00 uur. Aanvang 19.30 uur.
Aanmelden is niet nodig en de toegang is als vanouds gratis.

Contactpersonen commissies

▶ **Binnenstadcommissie**
Georges Schafraad
E-mail: schafraad@gmail.com

▶ **Boerderijcommissie**
Han van Beek
E-mail: boerderijcom@shsel.nl

▶ **Documentatiecentrum**
Bart Jansen, tel. 06 3435 45 16
E-mail: jansebart@gmail.com

▶ **Foto- en verhalencommissie**
Jan Breteler
E-mail: fotoverhalen@shsel.nl

▶ **Monumentencommissie**
Ton Völker
E-mail: monumentencom@shsel.nl

▶ **Loakstenen- en begraafplaatsencommissie**
Harry van der Sleen, tel. 053 852 24 94
E-mail: loakstenencom@shsel.nl

▶ **Promotiecommissie**
Bart Jansen, tel. 06 3435 45 16
E-mail: jansebart@gmail.com

▶ **Redactie 'n Sliepsteen**
Jan Brummer, tel. 06 2412 02 06
E-mail: janbrummer@shsel.nl

▶ **Historische Kring Glanerbrug**
Joop Kwakman, tel. 06 1972 32 72
E-mail:
info@historischekringglanerbrug.eu

▶ **Commissie Sociëteitsavonden**
Rita van de Wetering, tel. 06 5112 66 13
E-mail: vdweteringrita@gmail.com

▶ **ICT**
Tjibbe Knol
E-mail: tjibbeknol@shsel.nl

De Museum Fabriek twente

Frisdrankfabriek WEZO

▶ De firma WEZO (Wevers en Zoon) begon rond 1905 met de productie van spuitwater. Later kwam daar limonade en sterke drank bij. De firma leverde veel aan de kantines van textielfabrieken.

In de jaren zestig, toen de textielfabrieken sloten, ging het ook met het bedrijf een stuk minder. Uiteindelijk produceerde het alleen nog sterke drank, tot 1991. daarna sloot het bedrijf de deuren.

https://www.youtube.com/watch?v=lhPujurZRME&t=4s

Citroentje van H.A.Ticheler

▶ Barbera Roeloffzen vond in de kelder van haar ouders een fles met nog iets citroenlikeur. Voordat zij de fles in de glasbak wilde gooien, bedacht ze dat de SHSEL misschien wel geïnteresseerd zou zijn in dit 22 cm grote flesje.

Over Likeurstokerij / Distilleerderij H.A. Ticheler in Enschede is in openbare archieven vrij weinig gedocumenteerd, maar er is een aantal historische sporen en contextfeiten te vinden over de familie Ticheler en hun bedrijvigheid in de stad rond die periode:

Familie en locatie:

De familie Ticheler was in de eerste helft van de twintigste eeuw goed bekend in Enschede. Ze waren onder meer gevestigd rond de Oldenzaalsestraat. In het adresboek van Enschede staat H. Ticheler uit die tijd ook vermeld als grossier.

Kleinschalige stokerij:

In de periode tussen 1930 en 1940 (de interbellumjaren) kende Enschede diverse lokale likeurstokerijen en limonade- of drankenfabriekjes. Veel van deze ambachtelijke stokerijen produceerden op kleine schaal typische streek- en vruchtenlikeuren, waarvan citroenlikeur (en citroenbrandecontext/Floryn-achtige stijlen) destijds enorm populair was in Twente als digestief of feestdrank.

Neergang van kleine stokerijen:

Veel van deze kleinere stokerijen zijn rond de Tweede Wereldoorlog of vlak daarna (jaren 40-50) verdwenen of overgenomen. De schaarste aan grondstoffen (zoals suiker en zuivere alcohol) tijdens de oorlogsjaren 1940-1945 bracht voor veel kleinschalige distilleerders tot gedwongen sluiting.

Wat schreef men elkaar een eeuw geleden

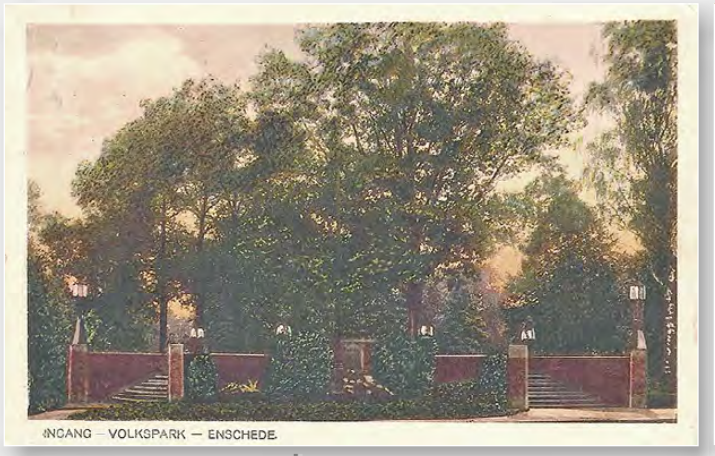

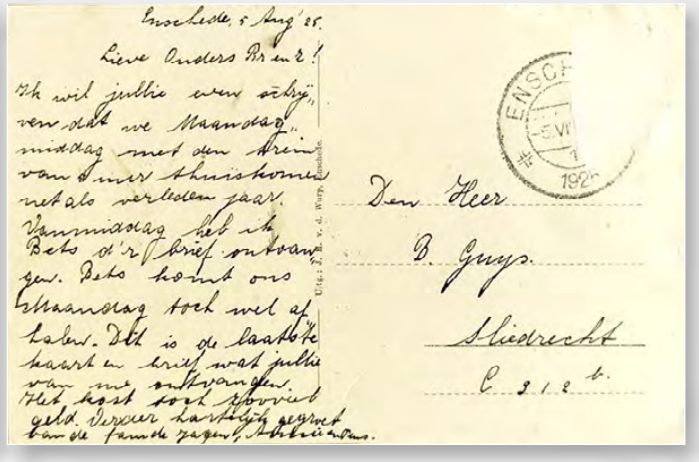

▲ ***De ingang van het Volkspark op een ingekleurde ansichtkaart uit 1925.***

Enschede, 5 augustus '25
Lieve Ouders Br en Z!
Ik wil jullie even schrijven dat we Maandagmiddag met den trein van 5 uur thuiskomen net als verleden jaar. Vanmiddag heb ik Bets d'r brief ontvangen. Bets komt ons maandag toch wel afhalen. Dit is de laatste kaart en brief wat jullie van me ontvangen. Het kost toch zooveel geld. Verder hartelijk gegroet van de fam. de Jagen, Annie en Truus.

Informatie gezocht Sociale Fonds Gerhd. Jannink & Zonen

▶ Van de heer Roelofs, die de inboedel van zijn ouders aan het opruimen was, ontvingen wij een kasboekje van het Sociale Fonds Gerhd. Jannink & Zonen.

Hierin werden de bijdragen aan het Fonds bijgehouden vanaf 1 oktober 1949 tot en met 30 september 1968.

Het kasboekje is gekocht bij boekhandel Schutte aan de Zweedeweg te Enschede. In het zomernummer van 2022 van 'n Sliepsteen staat onder boekhandels in Enschede: In 1946 verschijnt een bericht dat de boekhandel en leesbibliotheek van G. Hopp is geschrapt wegens het niet voldoen aan de reglementaire voorwaarden.

Na enig speurwerk blijkt het te gaan om Schutte's boekhandel. Wellicht had het zeldzame aanbod uit de krant van 26 september 1946 hier ook iets mee te maken.

Het Sociaal Fonds Gerhard Jannink en Zonen hoort bij de katoenspinnerij Jannink in Enschede. Dat was een van de grote textielfabrieken aan de Haaksbergerstraat.

Gerhard Jannink & Zonen richtte eind 19e eeuw, begin 20e eeuw net als veel Twentse fabrikanten een eigen sociaal fonds op. Doel: voorzieningen voor het personeel die de staat toen nog niet bood.

Wat deed het fonds zoal:

• **Ziekte- en begrafenisuitkering:** Als een arbeider ziek werd of overleed, kreeg het gezin een uitkering uit het fonds.
• **Pensioentoezegging:** Oudere arbeiders kregen na 40 jaar dienst een klein pensioentje.
• **Spaarregeling:** Werknemers konden via het fonds sparen voor een eigen woning.
• **Noodfonds:** Bij brand, werkloosheid door stilstand of grote armoede kon er een extra gift uit.

Het geld kwam voor een deel van de firma Jannink zelf en voor een deel van inhoudingen op het loon van de arbeiders. Lidmaatschap was meestal verplicht.

Waarom Jannink dit had

Fabrikanten als Jannink, Van Heek, Blijdenstein wilden 'goede' werkgevers zijn. Een sociaal fonds bond arbeiders aan de fabriek en hield ze uit de armenkas.

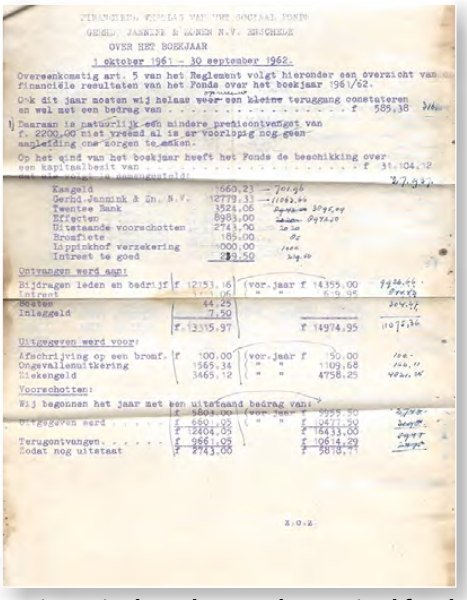

▲ *Financieel verslag van het sociaal fonds over het boekjaar 1 oktober 1961- 30 september 1962.*

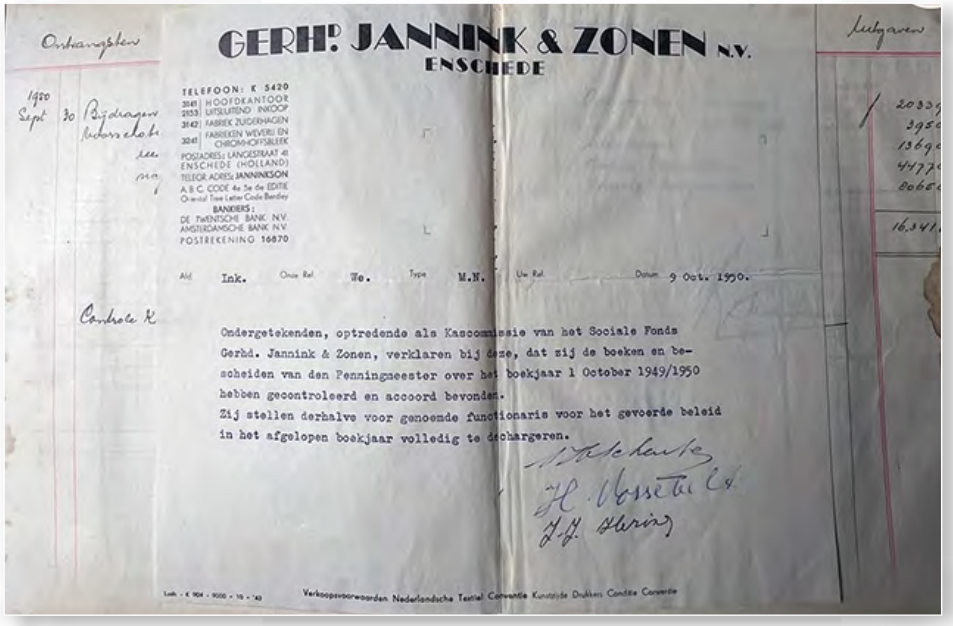

▲ *Kascontrole ondertekend door de kascommissie op 9 oktober 1950.*

Dit was voor de invoering van de Ziektewet 1930 en de AOW 1957. Voor die tijd moesten bedrijven en kerken zelf de sociale vangnetten regelen.

Wat is er nu nog van over

• **Archief:** het archief van Gerhard Jannink & Zonen, inclusief stukken over het Sociaal Fonds ligt bij het Historisch Centrum Overijssel in Zwolle; Inventarisnummer 0237. Daar staan ledenlijsten, uitkeringsboeken en bestuursnotulen in.
• **Gebouw:** de katoenspinnerij zelf staat nog aan de Haaksbergerstraat 147. Het is nu een rijksmonument, deels gezondheidscentrum Veldpoort en appartementen. In het Janninkcomplex zat tot 2008 Museum Jannink, nu onderdeel van De Museumfabriek.
• **Het fonds zelf:** het Sociaal Fonds is opgeheven na de sluiting van de fabriek in 1967 en de invoering van landelijke sociale wetten. De resterende gelden zijn toen overgeheveld naar andere voorzieningen.

Heeft u meer informatie over het Sociale Fonds Gerhd. Jannink & Zonen, laat het ons dan weten via: secretaris@shsel.nl.

Frits Barelds
Secretaris

Belangstelling voor oude foto's van Enschede is van alle tijden

In de Hoesbreef van december 2020 schrijft Jan Breteler: "In Enschede bestaat al jaren een grote terughoudendheid in het beschermen van waardevol erfgoed, waardoor in het verleden veel prachtige objecten verloren zijn gegaan. En het is echt niet zo dat er in Enschede minder waardevols te beschermen is dan in andere gemeenten".

Veel inwoners van onze stad zullen dit onderschrijven. Helaas nemen ook hier gedane zaken geen keer. Ik moest hieraan denken toen ik bijgaande advertentie van december 1937 vond. Ook bijna 90 jaar geleden bestond kennelijk al de behoefte om het 'goede van het oude' te koesteren en hing de etalage van Brusse vol foto's van oud Enschede.

In 1897 gaf Boekhandel Van der Loeff een album met 13 oude stadsgezichten uit.

▲ *Het album 'Enschede in Beeld' werd in 1897 uitgegeven door drukkerij en uitgeverij van der Loeff.*

WIE KENT OUD-ENSCHEDE NOG?

Alleen onze honderdjarige en eenige andere oudjes kunnen zich nog vaag herinneren hoe Enschede er in vroegere jaren uitzag. Thans bieden wij echter alle bewoners van Enschede de gelegenheid de „stad hunner inwoning in het verleden" weer eens te aanschouwen.

Komt „Oud-Enschede" zien en bewonderen

IN DE ETALAGE VAN HET

FOTO-HUIS BRUSSE

KALANDERSTRAAT 4. ENSCHEDE.

In den boekhandel van M. J. VAN DER LOEFF te Enschede is verschenen:

ENSCHEDE IN BEELD.

Een ALBUM bevattende 13 der voornaamste Stadsgezichten.

PRIJS f 1.75.

▲ *Advertentie Van der Loeff uit 1897.*

◀ *Foto-huis Brusse adverteert in december 1937 zijn etalage in de Kalanderstraat.*

Vandaag de dag is het de Historische Sociëteit die in deze behoefte voorziet. Dat kunnen wij niet zonder uw steun. Neem daarom een abonnement op ons kwartaalmagazine 'n Sliepsteen. Voor slechts **€ 21,95** ontvangt u dit magazine jaarlijks vier keer per jaar in uw brievenbus. Stuur een e-mail naar abonnementen@shel.nl en wij regelen de rest.

Jan Brummer

Drie-dimensionale reconstructies van kunst- en erfgoedlocaties

'Virtual Heritage Enschede' is een innovatief project waarbij kunstmatige intelligentie wordt ingezet om 3D-reconstructies te maken van kunst- en erfgoedlocaties in de binnenstad van Enschede. De reconstructies worden toegankelijk gemaakt via een Virtual Reality (VR)-platform, mobiele telefoons en desktops. Bezoekers kunnen op strategische plekken in de stad 'VR-beleefpunten' bezoeken en QR-codes scannen om virtuele tentoonstellingen te ervaren. Elk kunstwerk bevat een korte beschrijving over het kunstobject, de geschiedenis en de betekenis van de locatie, waardoor het verleden en de toekomst van Enschede met elkaar worden verbonden.

◀ *Te zien in 3D: 'Het Lezertje' aan de Langestraat markeerde ooit de mijlpaal van 100.000 abonnees voor de Twentsche Courant Tubantia in het najaar van 1975.*

Het project wordt gerealiseerd in samenwerking met Saxion Hogeschool en andere lokale partners. Virtual Heritage Enschede draagt bij aan de aantrekkelijkheid van de binnenstad, stimuleert interactie en ontdekking, en versterkt het imago van Enschede als een technologische, creatieve en gastvrije stad. Met ondersteuning vanuit de subsidie Proeftuin Binnenstad van de gemeente Enschede krijgt dit vernieuwende initiatief de ruimte om de beleving, ontmoeting en aantrekkingskracht van de binnenstad te versterken.

Het bestuur van de SHSEL is in gesprek met Sierd Waanders van Saxion.

Samen met collega's maakt hij 3D reconstructies van kunst- en historische werken.

Onderzocht wordt of zij dat ook kunnen voor objecten die wij hen aangeven.

Als voorproefje een aantal reconstructies die u kunt bekijken op: www.enschede3d.nl

Plaatjesboek Deventer koekfabriek Jb. Bussink

▶ *In een in 1928 door de Deventer koekfabriek Jb. Bussink uitgegeven plaatjesboek met de titel 'MIJN LAND - OVERYSEL' zit ook een plaatje met een tekening van de textielfabrieken van Van Heek & Co. Het heeft er alle schijn van dat tekenaar J. Godefroy de hierbij afgebeelde foto als voorbeeld voor zijn tekening heeft gebruikt.*
In het komende herfstnummer van 'n Sliepsteen staat meer informatie over dit boek.

Jan Brummer

Reacties van lezers

Bouwhuistunneltje

Reactie Hoesbreef juni:
▶ Een van de lezers van de Hoesbreef wees ons er terecht op dat in het artikel over het Bouwhuistunneltje in de Hoesbreef van juni niet wordt vermeld wie de kunstenaars zijn die de schildering hebben gerealiseerd.

1Twente heeft hier over geschreven:
De gemeente heeft de Praktijk voor Coaching en Creativiteit (PvCC) benaderd voor de vormgeving van de muurschildering bij het voormalige tunneltje. In de wijk bestond de wens om de plek op te knappen en aantrekkelijker te maken.
Kunstenaar Ruud werkte het ontwerp uit.
Voor het project bij het Bouwhuistunneltje werkte een kunstenaar van PvCC mee aan de tot standkoming van de schildering.

Meer informatie over het Bouwhuistunnetje via 1Twente.

Bescherming Bevolking

Reactie Hoesbreef juni:
▶ Met grote interesse heb ik het artikel van Dick Buursink gelezen over de Bescherming Bevolking in de vorige eeuw. Spannende tijd!
Aanvullend heb ik de volgende informatie.

In de Atlas van Ooit (voor algemene pagina zie: De Atlas van Ooit) staan twee artikelen over de Bescherming Bevolking n.a.v. twee objecten die in het bezit van de Museumfabriek zijn:
- Een stadsplattegrond van Enschede uit de jaren vijftig van de Bescherming Bevolking (met de blokindeling).
- En een helm van de Bescherming Bevolking uit deze tijd.

Met vriendelijke groet,
Raymond Krijnsen
Vrijwilliger- beheerder landkaarten (Museumfabriek)

Rabo ClubSupport-actie

▶ Net als voorgaande jaren neemt de Historische Sociëteit weer deel aan de Rabo ClubSupport-actie. Tussen **7 en 26 september** kan door Rabobank-leden gestemd worden op de ingebrachte projecten. Een van de projecten is door de Historische Sociëteit ingebracht: een bijdrage in de financiering van het Kuipersdijkboek.
Na het succes van twee eerder uitgegeven boeken over de historie van de Deurningerstraat (2015) en het Hogeland (2019) werken de leden van de fotoverhalencommissie van de Historische Sociëteit momenteel aan een boek over de van oudsher drukke winkelstraat de Kuipersdijk. De presentatie van dit boek zal in 2027 plaatsvinden.

Om de prijs van het boek voor het publiek zo aantrekkelijk mogelijk te houden is de financiële ondersteuning van groot belang. Wij vragen u dan ook om uw stem op dit project uit te brengen.

Gedicht van Eitink

▶ De heer Eitink, de man van het TET-boek, was ook een verdienstelijk dichter in de Twentse streektaal. Tijdens de laatste boekenmarkt van de SHSEL kocht ik een in 1968 verschenen boekje met 32 van zijn gedichten: 'Waorum zo gow vergett'n'.

Jan Brummer

Röst

Zo langzaam an, a-j zeet in 't roond
Valt bleadkes a weer op de groond,
De row dee is a weer van 't laand
En peers is weer den heideraand.

De knoln beant now a weer zei-jt,
De haver is weer of e mei-jt,
De vögel beent a weer an 't trekn,
Het sommer is now gow vekèkn.

De spreewn goat in grote vlochtn
Zacht roesend duur de growwe lochtn,
En tegen het schemmern valt ze daal,
Hoog in de beum met völ kabaal.

't Wot röstig now in de natuur,
Meer dat is nig van lang'n duur;
Dan heur i'j oaweral weer knaln,
Fazaant en haas zölt dan weer valn.

En langzaam koomp de mooie tied
Dat 't goald en gel wot, wiet en ziet,
Het vlammend rood van liesterbes
Steet pronkend op den wieden es.

Dan gleu-jt oons mooie Twentelaand,
't Is net of alles steet in braand;
As de zönne schient op het gelle lover,
Wat is de stad dan kaal en pover.

Och leu, zee toch dee kluurn an,
De stad doar wo-j nig better van:
Hier koomp de röst in ow gemood,
Goa toch noa boetn, het döt good.

Hennek

Gratis thermometer bij aankoop auto

▶ ***Begin jaren dertig koopt de heer J. Peeters, woonachtig aan de Herman van Hoevellstraat, een auto –waarschijnlijk een Chevrolet– bij de Twentsche Garage Herman J. Roeloffzen aan de Lasondersingel en krijgt hij een thermometer cadeau. Gezien het telefoonnummer 1696 moet deze vóór 1933 zijn uitgegeven.***

Jan Brummer

Word donateur en blijf onze geschiedenis levend houden

Al bijna veertig jaar geeft de Stichting Historische Sociëteit Enschede - Lonneker de gratis Hoesbreef uit en dankzij uw interesse en betrokkenheid brengen we verhalen, inzichten en vergeten geschiedenis tot leven. En dat willen we vooral blijven doen.
Om dit werk te kunnen voortzetten, hebben we uw hulp nodig.
Het samenstellen van elk nummer van 'n Hoesbreef kost natuurlijk tijd, onderzoek en middelen. Met een vrijwillige donatie helpt u ons deze waardevolle bron van kennis en inspiratie blijvend en vooral gratis beschikbaar te houden; voor uzelf en voor de toekomstige generaties.

Wilt u bijdragen?

Elke donatie, klein of groot maakt het verschil.
Ons rekeningnummer: NL37 INGB 00049391 76
t.n.v. Stichting Historische Sociëteit Enschede - Lonneker.

⚠ Prismare gesloten

▶ Op vrijdag **18 september** a.s. is het niet mogelijk om onze ruimte in Prismare te bezoeken. In verband met andere activiteiten zijn er geen vrijwilligers aanwezig.